

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С.СКОВОРОДИ

**ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ, СПЕЦІАЛЬНОЇ
ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Харків 2023

початкових класів спеціальної школи для дітей із інтелектуальними порушеннями.....	398
Киркевич Т.О. Корекція дисграфії у здобувачів освіти молодшого шкільного віку.....	402
Клевцова Т.В. Роль арттерапевтичних методів у корекційно-логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.....	405
Кобченко С.Р. Застосування методів альтернативної та додаткової комунікації у роботі з дітьми з інтелектуальними порушеннями.....	407
Коваленко Г.С. Використання онлайн технологій в логокорекційній роботі з білінгвальними дітьми.....	413
Колесник Г.-М.С. Мотивація та самомотивація здобувачів освіти до занять фізичною культурою в спеціальній школі.....	417
Колінько С.А. Формування математичних уявлень і понять у молодших школярів із інтелектуальними порушеннями.....	420
Корженко А.С. Сучасне трактування дефініції «емоційна сфера»: критерії та показники її розвитку.....	423
Краснокутська Н. В. Використання театралізованої діяльності як засобу формування та розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку із тяжкими порушеннями мовлення.....	425
Кулик А. Теоретичне обґрунтування проблеми формування засобів мовленнєвого спілкування у дітей дошкільного віку із ЗНМ III рівня.....	428
Куцунер О.М. Використання можливостей інклюзивного середовища для формування особистості дитини з особливими освітніми потребами.....	433
Лахтюк А. Ф. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами.....	436
Літвін Ю.Ю. Основи формування складової структури слова у дітей дошкільного віку із ФФН.....	439
Літвінчук А.М. Ерготерапія як засіб формування соціально-побудових навичок у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуальних порушень.....	443
Лісовець А.В. Розвиток навичок власного висловлювання в учнів середнього шкільного віку з ЗНМ III рівня на уроках мовно-літературної галузі.....	446
Литвин В.Г. Використання ігрових вправ при корекції звука [р] у дошкільнят з функціональною дислалією.....	449
Лозицька І.М. Особливості виховання музично-естетичних інтересів учнів із психофізичними порушеннями в умовах інклюзивної освіти.....	454
Лола Д.А. Теоретичне обґрунтування проблеми використання розвитку мовленнєвої активності дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення її рівня.....	456
Маркозова А.А. Теоретичне обґрунтування проблеми профілактики дисграфії у дітей старшого дошкільно віку засобами ізотерапії.....	462
Мерцалова В.В. Особливості роботи на уроках читання з дітьми з порушенням зору.....	465
Мороз М.І. Проблема дислексії у роботах сучасних науковців.....	468

2. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. / П. Г. Копосов. — Харків : Вид-во «Фабула», 2021. — 160 с

3. Войтко В.В. Корекційно-розвиткова робота з учнями з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: [навчально-методичний посібник] / за заг. ред. О.Е. Жосана. Кропивницький : КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2021. 104 с.

4. Седнева В. основи колекційної роботи з учнями, які мають особливості психофізичного розвитку: методичні рекомендації / В.Седнева. – Миколаїв : ОПП, 2011. – 36 с.

5. Федоренко С. Е. Тифлодидактика : навчальний посібник для студентів ВНЗ / С. В. Федоренко. — К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. — 144 с

Мороз М.І.

магістрант спеціальності

«Спеціальна освіта (Логопедія)»

Харківський національний педагогічний

університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: Туренко Н.М.

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри спеціальної педагогіки

ПРОБЛЕМА ДИСЛЕКСІЇ У РОБОТАХ СУЧАСНИХ НАУКОВЦІВ

Огляд публікацій з даної проблеми свідчить про те, що останнім часом збільшується кількість дітей, які мають різноманітні труднощі при засвоєнні шкільної програми. Порушення письма та читання є досить поширеними серед учнів шкіл різного типу, вони негативно впливають на весь процес навчання дитини в школі, на її психічний і мовленнєвий розвиток. Тому не випадково проблема корекції дислексії, дисграфії цікавить як фахівців (логопедів, психологів, лінгвістів), але й вчителів початкових класів і української мови та батьків [5].

Своєчасне виявлення цих порушень, точне визначення їх патогенезу у кожному окремому випадку, відмежування дислексії від помилок читання іншого характеру є надзвичайно важливим для побудови системи логопедичної роботи з дітьми. Оволодіння грамотою є однією з важливих умов адаптації дітей, які мають труднощі у писемному мовленні. У зв'язку з цим знання сучасних уявлень про симптоматику, механізми дислексії у дітей, вміння діагностувати ці порушення є надзвичайно важливими у підготовці майбутніх логопедів.

Значна кількість науковців приділяли увагу проблемі порушення писемного мовлення. Серед найбільш відомих можна назвати Ф.А. Рау, М.Є. Хватцев, Р.Є. Левіна, А.А. Леонтьєв, О.А. Токарева, Л.Ф. Спірова, Г.В. Чиркіна, А.Н. Корнєв, Р.І. Лалаєва та інші., а також і вітчизняних: Є.Ф. Соботович, В.М. Ілляна, Н.М. Голуб, Н.О. Гопіченко, Е.А. Данілавічюте, Л.І. Трофименко, В.В. Тарасун та інші [10, 11, 15, 4, 5, 6, 7, 1, 3].

В.М. Ілляна у своїх роботах розповідає про причини порушення читання та письма. Найбільш поширені причини: двомовність у сім'ї, слабка підготовка дитини до школи, педагогічна занедбаність, не сформованість слухової уваги та пам'яті, не сформованість фонематичного слуху та інші [7].

Н.М. Голуб у своїх роботах пише, що успішне оволодіння учнем базовими навчальними предметами безпосередньо залежить від сформованості у нього гнозису, праксису, пам'яті, розумових операцій, мовленнєвих навичок, зорово-просторових та часових уявлень, наявності певного обсягу знань про оточуючий світ а також від достатнього рівня сформованості мотиваційної та емоційно-вольової сфери. А порушення формування навички читання пов'язано як з недоліками усного мовлення дитини, так і з недостатнім розвитком в неї уваги, пам'яті мислення, її неспроможність успішно оволодіти навчальними діями та їх певним алгоритмом [1].

В.М. Ілляна також у своїх роботах розповідає про причини недостатнього формування навички читання: знижені показники технічної сторони читання (швидкість, тип читання, правильність, виразність та інтонування), недосконалість розуміння та усвідомлення прочитаного матеріалу, а також особливості протікання процесів впізнавання та розрізнення друкованого варіанту графем [4].

Термін "дислексія" по-різному визначається різними авторами. Спеціальною групою досліджень дислексії розвитку Всесвітньої федерації неврології, що представляє комплекс міжнародних досліджень у неврології, педіатрії, психології та педагогіці, дається таке визначення дислексії: специфічна дислексія розвитку – це специфічний розлад, при якому дитина відчуває труднощі з розпізнаванням й написанням слів, а також з розумінням їх змісту, незважаючи на нормальне навчання, нормальний інтелект та добрі соціально-культурні умови.

Однак дані визначення не дозволяють відмежувати дислексії від інших порушень читання: від помилок читання, що закономірно зустрічаються на перших етапах оволодіння читанням, від порушень читання у дітей, педагогічно занедбаних, важких у поведінці і т. д. У визначенні дислексії необхідно вказувати на основні характеристики помилок читання при дислексії, які б їх відрізняли від інших порушень читання [8, 9].

Особливістю дислексичних помилок є їх типовість, характер, що повторюється. Труднощі читання проявляються в повторюваних замінах букв, перестановках, пропусках і т. д. Помилки під час читання можуть бути і у нормотипової дитини через стомлення, відволікання і т. д. Але ці помилки не будуть типовими, характерними, повторюваними, а носитимуть випадковий характер [12, 13].

Другою характерною рисою помилок читання при дислексії є їхній стійкий характер. Помилки читання, як відомо, спостерігаються у нормальних дітей. Багато дітей, які починають вчитися читати, роблять такі помилки, але вони спостерігаються у них недовго, досить швидко зникають. У дітей, які страждають на дислексію, ці помилки зберігаються тривалий час, місяці і навіть

роки. Таким чином, дислексія визначається не за кількома, часто випадковими, помилками читання, а за їх сукупністю та стійким характером [13,14].

Отже, дислексія – специфічна форма труднощів навчання, для якої характерні складнощі, пов'язані з точністю та швидкістю розпізнавання слів під час читання, а також з письмом під час диктування, орфографією та декодуванням (звуко-буквенним аналізом)[11]. Головною причиною цих складнощів є викривлення фонологічного компонента мовлення, яке до того ж зумовлює нерозуміння прочитаного та недостатній об'єм літератури, що тягне за собою обмеженість словникового запасу та обсягу знань.

Проявами дислексії в дітей молодшого шкільного віку є відставання від однолітків у освоєнні техніки читання (довгий час читання в них залишається побуквеним чи поскладовим), дуже повільний темп читання, неправильне розпізнавання букв, помилки під час читання [2].

На сьогодні в логопедії широкого використання набула класифікація порушень писемного мовлення О. Корнева. (1997 р.) [10]. Вона враховує систематизації попередніх авторських поглядів та містить дві основні групи: специфічні і неспецифічні порушення. До специфічних порушень письма автор відносить: дисграфія і дисорфографія. За О. Корневим дисграфія поділяється на дисфонологічну, що у свою чергу може бути паралалічною та фонематичною і на метамовну, що поділяється на дисграфію внаслідок порушення мовного аналізу та синтезу і диспраксічний види. Дисорфографія (неспроможність засвоєння орфографічних навичок, не зважаючи на знання відповідних правил) може бути морфологічною та синтаксичною. До неспецифічних порушень письма О. Корнев зараховує «хибну дисграфію» (за І. Садовніковою).

Отже, порушенням писемного мовлення, а саме дислексією страждає значна кількість дітей молодшого шкільного віку. У таких дітей спостерігається несформованість когнітивних функцій, дефіцит переробки сенсорної інформації, яке проявляється у помилках різного характеру.

Література

1. Голуб Н. М. Пізнавальні завдання як засіб формування читацького інтересу в молодших школярів із ЗПР та дислексію / Н. М. Голуб // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 16. – С. 22-24.
2. Грінченко О.В. Подолання дислексії та дисграфії в учнів початкових класів: Навч. посібник / О.В. Грінченко, М.М. Покотильська, Т.Я. Філоненко. – Городище, 2010. – 32с.
3. Данілавичюте Е. А. Обґрунтування методики діагностики готовності дошкільників із НЗНМ до опанування навичок читання. / Е. А. Данілавичюте // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип.5 [за ред. В. І. Бондаря, В. В. Засенка]. – К.: Наук. світ, 2004. – С. 215 – 218.
4. Ільяна В. Вивчення стану сформованості фонематичних процесів у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку в контексті попередження дислексій / В. Ільяна // Особлива дитина: навчання і виховання. - 2014. - № 4. - С. 31-38.
5. Ільяна В.М. Дослідження рецептивної діяльності різної модальності у контексті читання. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови / ред. В.В Засенка А.А Колупаєвої. 15-те вид. 2016. С. 56-74. 11.

6. Ільяна В. М. Особливості організації корекційно-розвивальної роботи вчителя-логопеда з попередження та подолання дислексії у дітей молодшого шкільного віку з ТПМ / В. М. Ільяна // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. - 2015. - Вип. 10. - С. 88-93.
7. Ільяна В.М. Сучасний стан вивчення читання як процесу (психологопедагогічний аспект). Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2012. Вип. 3(1). С. 36-40
8. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. К., 2016. 68 с. 9. Ільяна В.М. До проблеми пропедевтики дислексії в контексті вивчення особливостей рецептивної діяльності у дітей з мовленнєвими розладами. Український логопедичний вісник. 2012. № 3. С. 26-32.
9. Клінічна динаміка дисграфії і дислексії в молодших школярів у процесі проспективного дослідження [Електронний ресурс] / Т.П. Калашнікова, Ю.І. Кравцов // Міжнародний неврологічний журнал. – 2006. - №3(7).
10. Корнев А. Нарушения чтения и письма у детей / А. Корнев – СПб.: ИД «МиМ», 1997. – 286 с.
11. Лаласва Р.І., Венедиктова Л.В. Порухення читання та письма у молодших школярів.- СПб., 2004
12. Логопедія: підручник / ред. М.К Шеремет. Видавничий Дім "Слово", 2010. 384 с.
13. Полонська Н.М. Нейропсихологічна діагностика дітей молодшого шкільного віку - М., 2007.
14. Русецкая М. Н. Нарушения чтения у младших школьников : анализ речевых и зрительных причин : [монография] / М. Н. Русецкая – СПб. : КАРО , 2007. – 191 с.
15. Собонович Є.Ф. Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць. 2-ге вид. 2005. 276 с. 24.

Морохія О. В.

здобувачка вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта

Науковий керівник: Сінопальнікова Н. М.

кандидат педагогічних наук, доцент

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗНМ ІІ РІВНЯ

Дошкільне дитинство покликане сформувати особистість дитини, що передбачає формування різних складових, однією із найважливіших серед них, є мовленнєвий розвиток. Мовленнєвий розвиток дитини включає різні компоненти, які мають бути сформовані на високому рівні, щоб забезпечити можливість дитини вільно спілкуватись та формувати комунікації із оточуючими.

Т. Поліщук зазначає, що мовленнєва діяльність відіграє найважливіше значення для гармонійного розвитку дитини. Основні засади мовлення формуються в дошкільному віці, зокрема найбільше мовлення дитини збагачується та формується у середньому дошкільному віці, а вдосконалюється в старшому дошкільному віці, коли діти готуються до вступу в школу [4, с. 175].